

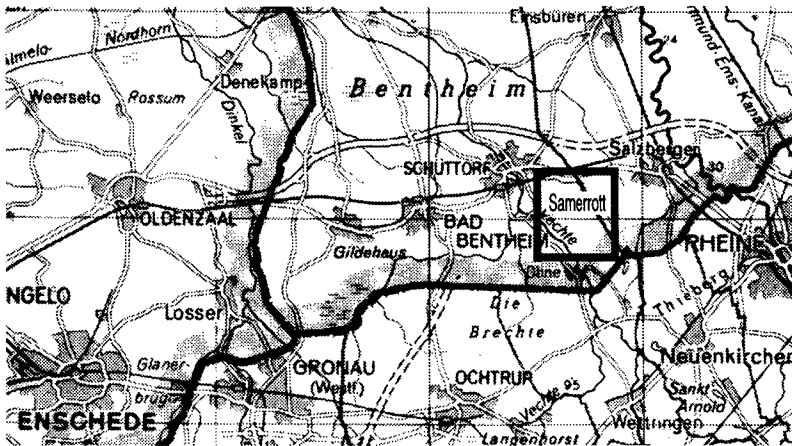
Het markebos Samerrott en zijn omgeving

PETER BURGGRAAFF

Gewoonten, tradities en gebruiks- of beheersvormen hebben vaak het gezicht van cultuurlandschappen of delen ervan bepaald. Vandaag de dag treffen we alleen nog maar de relictten en delen van oudere cultuurlandschappen aan. Een goed voorbeeld waar de oudere tradities, gewoonten en beheersvormen – de laatste in een nieuw jasje – nog steeds een rol spelen, is het markebos Samerrott vlak over de grens bij Oldenzaal. Dit markebos wordt nu door de beoogde aanleg van de autosnelweg A 31 (Bottrop-Emden) bedreigd.

Ongeveer 20 km over de grens bij Oldenzaal ligt een oud en in beheerstechnisch opzicht uniek bos: het 266 ha grote markebos Samerrott (gemeente Schüttorf, Kreis Grafschaft Bentheim; zie figuur 1), dat met de nieuwe statuten van 1971 als een coöperatief

Autobahnbau östlich von Schüttorf e.V. in het leven geroepen. Zij is van mening, dat een in cultuurhistorisch en ecologisch opzicht waardevol en grotendeels nog traditioneel functionerend bos met zijn omgeving door deze ingreep zou verdwijnen. Hierop heeft men in juli 1991 de

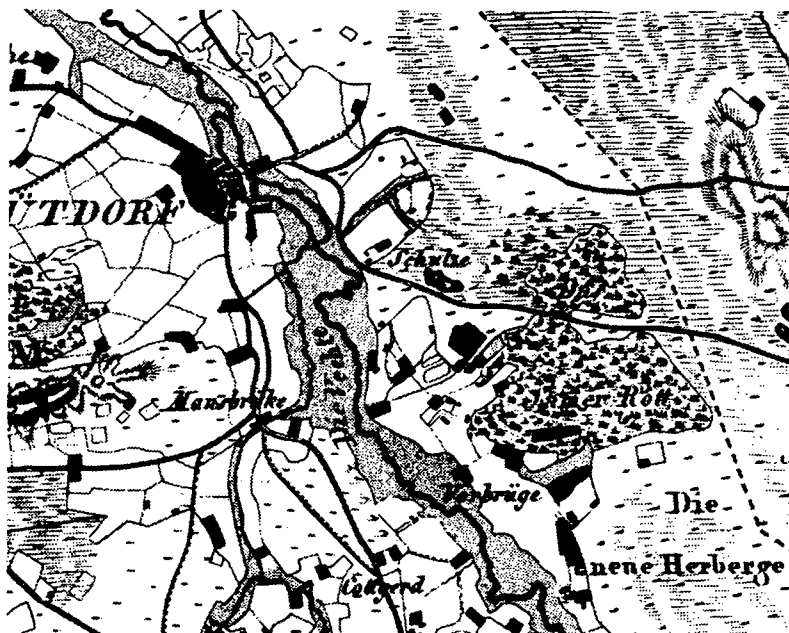
1. Ligging van het onderzoeksgebied (Verwaltungskarte von NRW, 1991, Landesvermessungsamt Nordrhein-Westfalen).

lichaam wordt beheerd. Dit bos is een restant van een beheersvorm, die tot in de 19e eeuw ook in Nederland nog veel voorkwam, zoals de malebossen op de Veluwe. De boerderijen van de meeste geërfden (leden) bevinden zich op de oeverwallen en terrassen langs de Vecht ten noorden, ten westen en ten zuiden van het Samerrott. Door het beoogde tracé van de snelweg A31 (Bottrop-Emden) wordt het bos van zijn geërfden afgesneden. Hierdoor wordt het voortbestaan van het markebos acuut bedreigd, omdat de exploitatie van het bos door de geërfden vanwege de lange toegangswegen zeer wordt bemoeilijkt. Als reactie hierop werd de *Bürgerinitiative gegen*

auteur van dit artikel verzocht, een onderzoek te verrichten naar de cultuurhistorische en heemkundige waarden van het bos met zijn directe omgeving en de effecten van de aanleg van de autosnelweg (Burgraaft, 1992). Voordien had de 'Bürgerinitiative' al een ecologisch onderzoek laten uitvoeren in een deel van het Samerrott, de 'Pollkamp' (Valentin, 1991).

In het historisch-geografisch onderzoek ging het zowel om de zichtbare elementen en structuren als ook om de niet zichtbare aspecten zoals de oude rechten en plichten en de nog steeds in ere gehouden tradities en gewoonten.

2. Het Samerrott en zijn omgeving omstreeks 1800 (Karte von Nordwestdeutschland von v. Lecoq 1797-1813, Bl. VIII Die Grafschaft Bentheim...).

SCHETS VAN DE ONTWIKKELING VAN HET CULTUURLANDSCHAP

De omgeving van het Samerrott was reeds vanaf de IJzertijd (600 v. Chr.) permanent bewoond. De bewoning nam in de 11e eeuw toe. In de 12e en 13e eeuw werd de grondslag voor het huidige cultuurlandschap gelegd. In de middeleeuwse bronnen wordt al een groot aantal boerderijen genoemd die nu nog in het gebied aanwezig zijn (zie tabel).

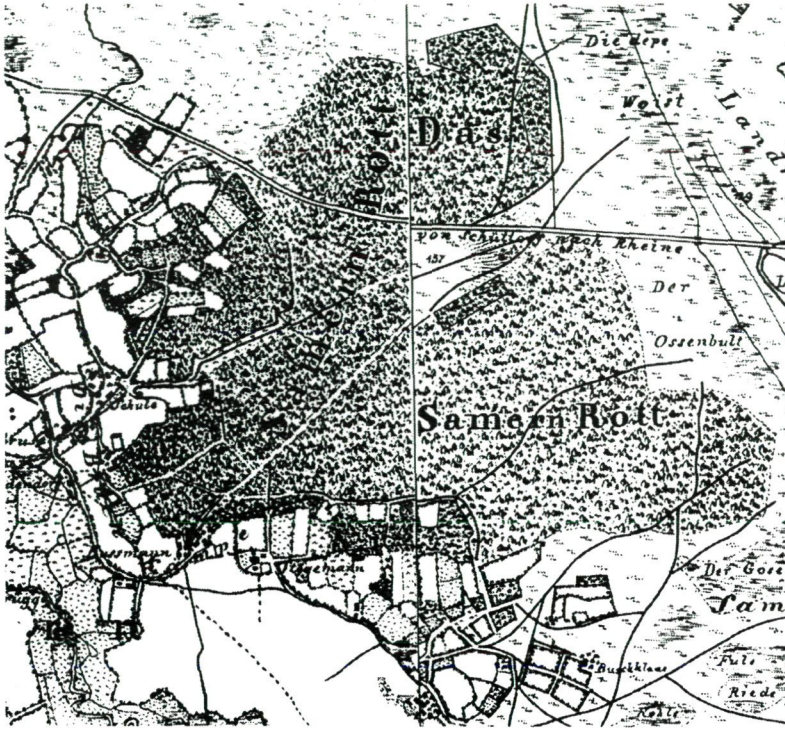
Het nederzettingpatroon heeft een verspreid karakter met kleinere concentraties van boerderijen in Samern en Ohne. Het oude cultuurland, waarin nog veel elementen en structuren uit de periode 1300-1800 te herkennen zijn, is voor een belangrijk deel behouden gebleven. De oude akkerlandcomplexen, waarvan de grootste essen uit de Late Middeleeuwen dateren, liggen bij Samern en Ohne. Bij de vrijstaande boerderijen (*Einzelhöfe*), die vanaf 1300 regelmatig in de bronnen worden vermeld, bevinden zich talrijke kleinere akkercomplexen. De omwalde kampen uit 16e tot 18e eeuw zijn aan hun geïsoleerde ligging in het heidegebied te herkennen (figuren 2 en 3).

De grenswallen van de essen en kampen zijn gedeeltelijk nog te herkennen. Hetzelfde geldt voor de perceelsgrenzen en de grens van het Samerrott, die met wallen gemarkeerd zijn (figuur 4).

De oudste graslanden bevinden zich in het Vechtdal en de beekdal. Uit de 19e-eeuwse kaarten blijkt, dat er toen nog talrijke kleine cultuurlandschapselementen aanwezig waren in de vorm van bosperceeltjes, heggen, houtwallen en sloten (figuur 3). Deze elementen zijn in het Vechtdal door de regulering van de Vecht tussen 1927 en 1935 en kort na de Tweede Wereldoorlog verdwenen.

Na de opheffing van de marken en de verdeling van de gronden over de geërfden omstreeks 1850 werden vooral na 1880 de heide- en veengebieden systematisch ontgonnen voor de land- en bosbouw. Hierdoor zijn de voor dit gebied kenmerkende uitgestrekte heidevelden en venen vrijwel geheel verdwenen.

De 19e- en 20e-eeuwse heideontginningen zijn herkenbaar aan hun systematische en rechthoekige structuren. De wegen in de jonge landbouw-

3. Het Samerrott omstreeks 1850 (Gaußsche Landesaufnahme, Bl. 45 Schüttorf, 1853-1855).

gronden en de nieuwe bossen zijn door sloten en wallen begrensd.

DE ONTWIKKELING VAN HET SAMERROTT

Het markebos is een bijzondere vorm van gemeenschappelijk beheerd grondbezit (marke), waarin vooral de belangen van het bos voorop staan. Een markebos (gemeenschapsbos) is naar Wrobst (1971, p. 3) een bos: *waarin de eigenaars van een gemeenschap naar Duits recht ideële aandelen bezitten. Het geheel kan alleen als eenheid beheerd en geëxploiteerd worden. De aandeelhouders vormen naar traditie of gebruik dan wel naar wet een niet op te heffen gemeenschap, waarvan het zakelijke aspect gereguleerd is, terwijl de personen kunnen wisselen.*

Het Samerrott wordt sinds 1971 op coöperatieve grondslag geëxploiteerd. De geërfden beschikken over niet concreet aanwijsbare aandelen in het terrein (Waren), bijvoorbeeld 1 waar, 1/2, 1/3 en 1/5 Waar. De meeste in de oude en later herzie-

ne keur (*Verkörungsartikeln*) beschreven traditionele rechten en plichten (zie elders in het artikel) zijn in de statuten van 1971 niet meer opgenomen, alhoewel ze nog wel nageleefd worden.

Het Samerrott was een deel van de marke Samern. Deze bestond voorts uit de boerderijen van het buurtschap, het akkerland, het grasland in het Vechtdal en beekdalen en de gemeenschappelijke heide.

Bovenstaande definitie was zowel in het verleden als ook in het heden op het Samerrott van toepassing. Ondanks het feit, dat aandelen (Waren) van het Samerrott vanaf circa 1880 vrij overdraagbaar zijn, beschouwen de boeren hun aandeel als een deel van hun boerderijen. Dit wordt bevestigd door het feit, dat de omvang van het Samerrott nauwelijks is veranderd. Volgens de nu geldende statuten beschikt de boscoöperatie over het voorkeursrecht bij de aankoop van de aandelen. Dit recht vervalt echter als een boerderij samen met het bijbehorende bosaandeel ver-

4. De zuidoostelijke grens van het Samerrott met wal en sloot.

kocht wordt (§ 4, Abs. 2 van de statuten van 1971).

Het Samerrott is vanaf 1744 op kaarten als een aaneengesloten loofbos ten oosten van de Vecht afgebeeld. Maar het bos is aanzienlijk ouder. De belangrijkste boerderij met 2 aandelen (*Waren*) aan het Samerrott is de omstreeks 1100 in de bronnen vermelde Hof Hollenborn of Schulze Holmer (Kühle, 1976, p. 130; zie figuur 5). Familienamen zoals Hesping, Middendorf, Berteling en Denneman, die nu nog in de geërfdenlijst van het Samerrott voorkomen stonden al in het leenregister van Graaf Otto van Bentheim (1346-1364). Sindsdien neemt de informatie over de boerderijen en horigen uit Samern toe. In het belastingregister van de graaf van Bentheim van 1486 zijn voor de marke Samern 18 belastingplichtige personen genoemd, die nu nog in de ledenlijst voorkomen (tabel). Het aantal namen neemt in het meetboek voor de marke Samern van 1658 van het graafschap Bentheim verder toe.

In het meetboek van het Graafschap Bentheim uit 1658 worden 22 erfelijke boerderijen, 7 keuterboerderijen en 11 brinkzitters genoemd. Bij drie namen ontbreekt informatie. Van de 45 genoemde personen hebben er 43 (behalve nr. 29 en 45) aandelen in het Samerrott. Volgens de oud-secretaris van het Samerrott Johann Busmann kregen alle tot 1500 als *Nebenlehen* beschouwde keuters en brinkzitters van de bisschop van Munster de

status van erfelijk leengoed en kregen waarschijnlijk afhankelijk van de grootte van de boerderij 1/3 resp. 1/5 deel van een waar in het Samerrott (Busmann, 1977, p. 5).

Interessant is, dat binnen het grondgebied van de graaf van Bentheim de bisschop van Munster nog grondheerlijke rechten bezat. Zijn steunpunt was het bisschoppelijke *Sollerbe* Hof Hollenborn (Schulze Holmer). De bisschop bleef tot de secularisatie (opheffing van het wereldlijk bisdom) in 1811 *Erbholzrichter*. Dit ambt was van oudsher met twee zogenaamde *Herrschaftsanteilen* tot de afschaffing van dit ambt in 1850 met de hof Hollenborn verbonden. Hier was ook de zetel van het *Holzgericht* of *Hölting*. De leenman van deze boerderij werd als erfelijk *maalman* aangeduid. De laatste zitting van deze rechtbank vond er op 28 juni 1828 plaats. Na de overgang van het graafschap Bentheim (1755) naar het koninkrijk Hannover was de koning eigenaar van de beide heerschappelijke aandelen. Van 1866 tot 1895 verbleven deze aandelen bij de Pruisische domeinen. Gisbert Schulze Holmer (Hollenbornhof) kocht ze in 1895 op.

Opmerkelijk is, dat niet de graaf van Bentheim maar de bisschop van Munster het ambt van houtrechter bezat. Uit de namen van het meetboek van 1658 blijkt, dat van de 22 *Sollerben* 16 de graaf van Bentheim toevielen. De graaf had

HET MARKEBOS SAMERROTT EN ZIJN OMGEVING

	1200-1400	1486	1658	1828	1992
1 Schulze Holmer	x	x	x	x	x
2 Schulte Höffmann		x	x	x	x
3 Hatger			x	x	x
4 Bodenkamp	x	x	x	x	x
5 Middendorf	x		x	x	x
6 Van Ferth Haring	x		x	x	x
7 Busmann	x	x	x	x	x
8 Brinkmann		x	x	x	x
9 Hartgering		x			x
10 Hesping	x	x	x	x	x
11 Ruschute					x
12 Eilering			(x)	x	x
13 Verbrügge		x	x	x	x
14 Schulte van Verth	x	x	x	x	x
15 Immink					x
16 Kröner					x
17 Eilering					x
18 Föge	x	x	x	x	
19 Barmeyer					x
20 Bookholt			x	x	x
21 Freytag					x
22 Steenkamp			x	x	x
23 Lammers			x	x	x
24 Venhaus			x	x	x
25 Sundag			x	x	x
26 Busklas		x	x	x	x
27 Schmagt			x	x	x
28 Dennemann	x		x	x	x
29 Werning			x	x	x
30 Hummert					x
31 Schepers			x	x	x
32 Eilering					x
33 Kleve		x	x	x	x
34 Kott		x	x	x	
35 Schrap			x	x	x
36 Ev.-Ref. Kirche				x	x
37 Geistl. Rentamt				x	x
38 Heilig Geïststift					x
39 St. Berta Jordaan van Heek			x		

Tabel. Continuïteit van familienamen op basis van de huidige deelnemerslijst

5. De boerderij Schulze Holmer (Hollenborn).

in 1592 tevergeefs verschillende pogingen ondernomen de boerderij Hollenborn (Schulze Holmer) en het daarmee verbonden *Holzrichteramt* te verwerven.

De in 1100 vermelde boerderij Hollenborn met het daaraan verbonden erfelijk *Holzrichter-amt* van de bisschop van Munster bewijst, samen met het feit, dat het zuidelijke deel van het graafschap Bentheim voor 1150 nog tot het bisdom Munster behoorde, dat het Samerrott al voor 1150 bestond. De graaf van Bentheim liet rond 1650 de overgeleverde rechten en plichten van alle *Holz-* en *marke-rechtbanken* (gewoonterecht) optekenen (Voort, z.j., p. 7). De oudste nog overgeleverde keur van het Samerrott stamt uit 1698 (Busmann, 1977).

In de keur van 23 juni 1832 werd Koning Wilhelm IV van Hannover nog als erfelijk 'Holzrichter' aangeduid. Hij delegerde dit ambt aan de landvoogd Oelker van Emsbüren als *substituierden Holzrichter*. Het bestuur, dat uit 6 maalmanen bestond, werd tot 1850 om de 4 of 8 jaren door de *substituierden Holzrichter* benoemd. Tot 1931 moesten de maalmanen voor de rechtbank (*Amtsgericht*) de eed op de keur afleggen. Met de inwerkingtreding van de wet tot opheffing van het marke- en houtrecht op 13 februari 1850 werd het erfelijk Houtrechterschap opgeheven. Sindsdien wordt het bos door de aandeelhouders zelf beheerd en geëxploiteerd en werd de keur hier-

aan aangepast. Toch bleef een zekere vorm van toezicht door een zogenaamde *generalbevollmächtigten* bestaan.

Bij de herziening van de keur op 9 februari 1924 werd bepaald, dat alleen geërfd met minstens één aandeel als maalman gekozen konden worden. Hiertegen verzette zich Schulze Holmer met succes, omdat hij zich als erfelijk maalman beschouwde en dit met oorkonden en andere schriftstukken kon bewijzen. In de oude keur waren de rechten, plichten alsmede de beheer- en exploitatievoorschriften en de maximale hoogte van de boetes zeer uitvoerig beschreven. Hierbij ging het om verbodsbepalingen van voor het bos schadelijke activiteiten, zoals het vellen van bomen, afzagen van takken, het maaien van plaggen, het harken van loof en het weiden van schapen en geiten. Daarnaast waren er in de oude keur voorschriften over een regelmatige jonge aanplant per aandeel opgenomen. Zo moesten er volgens de keur van 1832 per aandeel elk jaar 24 jonge eiken (telgen) geplant worden. Tevens was het verrichten van vroondiensten in het voorjaar en in de herfst nauwkeurig beschreven. Uit deze oude keur krijgt men toch sterk de indruk, dat zowel het behoud van het bos en de economische exploitatie prioriteit hadden. In de herziene keur van 1924 werden de rechten, plichten, de beheers- en exploitatievoorschriften, de maximale hoogte

6. Kruising van de 1926 aangelegde brandgangen die het Samerrott in vakken ingedeeld heeft.

van de boetes en de werkverplichting van de leden slechts beknopt weergegeven.

In het koninkrijk Hannover en na 1866 in de Pruisische provincie Hannover bleven de bosmarken vooralsnog bestaan, omdat zij buiten de na 1813 ontstane gemeenten bleven (Wrobst, 1971, p. 50). Eerst na 1880 is het functioneren van de toen nog intacte markebossen in Pruisen en na 1945 in de deelstaat Nedersachsen door een aantal wetten geregeld. De eerste wettelijke regeling betreft de wet over *der Verfassung der Realgemeinden* in de provincie Hannover van 5 juni 1888. Met het inwerkingtreden van de wet over het *Körperschafts- und Genossenschaftswald* van 23 maart 1961 werd het oude recht door nieuwe voorschriften vervangen. Tot 1969 bestonden er in Nedersachsen nog 10 verschillende vormen van gemeenschappelijk beheerde bossen. De verschillen hangen nauw samen met de lokatie, de aanduiding en gedeeltelijk ook met de juridische status (Wrobst, 1971, p. 64). In het zogenaamde *Realverbandsgesetz* van 1969 zijn alle verschillende vormen van gemeenschappelijk beheerde bossen in één vorm ondergebracht. Alle nog geldende oudere wetten werden toen opgeheven. Dit betekende een belangrijke inbreuk in de ontwikkeling van het Samerrott. Met de invoering van deze wet moesten de oude statuten aangepast worden.

In 1971 werden de nieuwe statuten goedge-

keurd. Hierin werden toch nog enige traditionele elementen opgenomen. Zo worden de bestuursleden (1e en 2e voorzitter, de secretaris en drie leden) nog steeds als maalmannen aangeduid (§ 5, Abs. 1) en is de omvang van de vroondiensten per aandeel in het voorjaar en de herfst opgenomen.

De historische structuur van het Samerrott en de traditionele boerderijen van de geërfden bepalen nog steeds het landschapsbeeld. De verbindingen worden door oude wegtracés (wegen), heggen, houtwallen, sloten enz. gedocumenteerd. Sinds 1855 is de omvang van het Samerrott nauwelijks veranderd. Ook het bos zelf heeft weinig veranderingen ondergaan. Het loofbosaandeel van het Samerrott bedraagt meer dan 90%, waarin nog steeds de eik de dominante boomsoort is. Rond 1838 werden enkele omwalde bostuinen voor de jonge aanplant aangelegd. Na 1855 is een klein heidegebied in het midden van het bos bebost. Het oude wegennet werd in 1926 met de indeling in genummerde vakken, die door zogenaamde jagen of brandgangen omgeven waren, aanzienlijk veranderd (figuur 6). De wegen in het bos zijn tot op de dag van vandaag niet geasfalteerd (figuur 7). Dit was ook de belangrijkste reden, dat het Samerrott na de Tweede Wereldoorlog in het kader van de herstelbetalingen niet gekapt is.

7. De laatmiddeleeuwse
Rheiner Damm als onver-
harde weg.

DE HUIDIGE SITUATIE

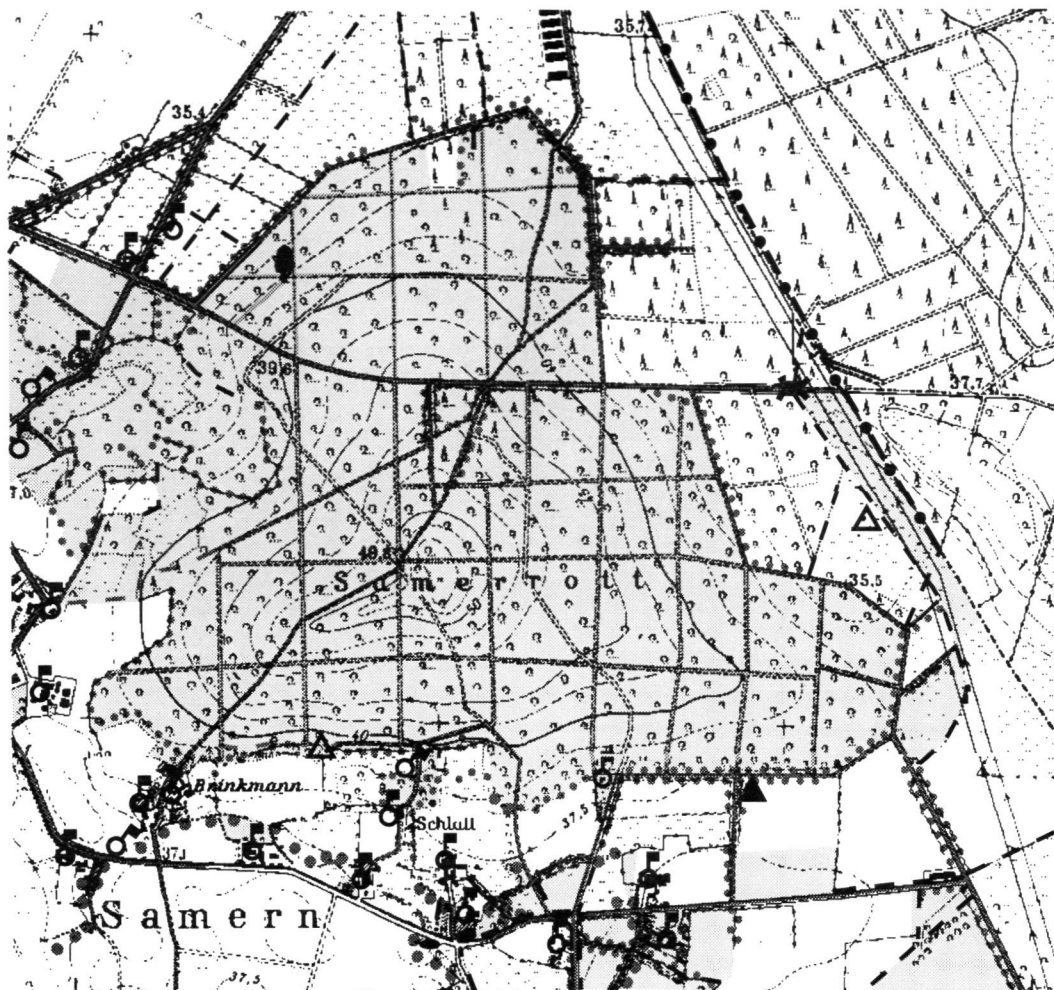
Ondanks het feit, dat het Samerrott op basis van een modern statuut beheerd wordt, spelen de oude tradities en gebruiken nog steeds een belangrijke rol. Deze zijn:

1. Het voortbestaan van de familienamen van de leden, die voor een belangrijk deel tot in de Late Middeleeuwen terugreiken. Het is een goed gebruik, dat de naam van de boerderij door de echtgenoten van de vrouwelijke erfgenamen of de erfgenamen van de derde graad en volgende aangenomen worden (zie tabel).
2. De benaming van de bestuursleden als maalmannen, die in de statuten van 1971 opnieuw vastgelegd werd.
3. Het bos wordt nog steeds door de coöperatie (de ledenvergadering en het bestuur) zelf beheerd en geëxploiteerd. Grotere werkzaamheden worden door het bestuur uitbesteed. Dit geldt o.a. voor de verkoop en het transport van hout.
4. De traditionele vroondiensten in de lente en herfst. Elk lid heeft deze verplichting. Het aantal werkdagen is per aandeel vastgelegd. Dit betekent dat iemand met 2 aandelen het dubbele aantal werkdagen heeft en iemand met 1/5 aandeel ook 1/5 deel van het werk per aandeel moet verrichten. Bovendien bestaat nu de mogelijkheid, dat de leden hun werk aan der-

den kunnen uitbesteden. Het werk, dat verricht moet worden, wordt door de ledenvergadering bepaald. Als deze verplichting geheel of gedeeltelijk niet nageleefd wordt, moet het lid een boete betalen. Deze boete is gebaseerd op het uurloon.

5. De continuïteit van het bosbestand. Ondanks de opmars van het naaldhout in de laatste 100 jaar is het Samerrott een loofbos met een eikenbestand van circa 90% gebleven. Deze persistentie vloeit voort uit het beheer door de leden.
6. Ondanks de vrije overdracht van de aandelen worden ze, afgezien van enkele uitzonderingen (zie geërfdenlijst), als deel van de boerderijen beschouwd. De coöperatie beschikt over het eerste recht van aankoop. Toegestaan is de vrije verkoop van boerderijen met het bijbehorende bosaandeel.
7. De gemeenschappelijke bosbezichtigingen (schouw) van het bestuur over de uit te voeren werkzaamheden, houtverkoop en eventuele uitbesteding van werk.
8. Gemeenschappelijke activiteiten van de leden. Deze bestaan uit de algemene ledenvergaderingen en het zogenaamde *Telgenbier*. Dit is een oude traditie, dat na de aanplantingswerkzaamheden een feestelijke bijeenkomst voor de leden en hun gezinnen gehouden wordt.

HET MARKEBOS SAMERROTT EN ZIJN OMGEVING

Oude boerderijplaatsen met nieuwe resp. veranderde bouwsubstantie

Verdwenen boerderijen

Overgeleverde veldschuur

Veldschuren

Brug

Grenssteen

Rabenbaum

Stilstaand water

Wegen

Voormalige wegen

Landweer

Jagen (1926)

Houtwallen met sloten

Boomrijen

Wateringen

Oud bosland en oude perceelsvormen

Ontwerp: Drs. Peter Burggraaff

Kartografie: Stefan Zöldi

Historische cultuurlandschapselementen in Samerrott en naaste omgeving.

Een voorbeeld van de slechte doorlaatbaarheid van de bodem in het noordwesten van het Samerrott.

Deze niet-zichtbare historisch gegroeide beheer- en exploitatievormen, tradities en gewoonten hebben een belangrijk stempel op de ontwikkeling van het cultuurlandschap gedrukt en tot de continuïteit bijgedragen. Hoe staat het met de bescherming van historische cultuurlandschappen? In de Duitse federale natuurbeschermingswet (Bundesnaturschutzgesetz) staat sinds 1979 in § 2, 1, nr. 13 de bepaling, dat *Historische Kulturlandschaften sind zu erhalten* Deze regeling is vanaf 1981 ook in de betreffende wet van de deelstaat Niedersachsen opgenomen. Helaas bestaan er voor dit wetsartikel geen uitvoeringsbepalingen. Bovendien kunnen natuurgebieden ook op cultuurhistorische gronden aangewezen worden (Graafen, 1991, pp 7). Het natuurgebied 'Bockerter Heide' direct ten zuiden van Viersen is het eerste natuurgebied dat op cultuurhistorische grondslag in 1994 aangewezen is (Burggraaff & Kleefeld, 1994). De argumentatie voor een eventuele aanwijzing als natuurbeschermingsgebied zou als volgt kunnen luiden: *Het Samerrott en het omringende cultuurlandschap, waarin de boerderijen van de leden zich bevinden, heeft een cultuurhistorische en vooral een zeer grote heemkundige betekenis (uniek). Bovendien heeft dit gebied een grote waarde voor de land- en bosbouwgeschiedenis op regionaal*

(Kreis Grafschaft Bentheim) en nationaal niveau.

Als het tracé ten oosten van Schüttorf wordt gekozen voor de aanleg van de autosnelweg, betekent dit het einde van één van de weinige overgeleverde markebossen. Het bos zal door de aanleg van de snelweg gescheiden worden van de deelhebbende boerderijen en zal waarschijnlijk onder de leden opgedeeld worden. Dit betekent ook het einde van de overgeleverde tradities en gebruiken, die met het functioneren van dit bos samenhangen. In de milieu-effectrapportage die voor de aanleg van de snelweg uitgevoerd moet worden, dienen gevolgen van deze ingreep (ook op de niet zichtbare tradities en gebruiken) op het cultureel erfgoed nauwgezet onderzocht te worden.

Op het ogenblik is de bedreiging niet acuut, omdat in het Duitse wegenplan het accent op de aanleg van snelwegen in het oosten ligt.

Belangrijk is, dat de inwoners van de gemeente Samern en de 'geërfden' van het Samerrott de cultuurhistorische, heemkundige en ecologische waarde erkend hebben en zich in een *Bürgerinitiative* verenigd hebben, om zich voor het behoud van hun bos en zijn omgeving in te zetten.

The 'markebos' Samerrott and its environment
Customs and traditional management forms often marked the image of cultural landscapes. A good

example of the important role customs and traditional administrative forms play is the 'markebos' Samerrott (figure 1). Since 1971 the administration form had been changed in a modern co-operative form, but the old customs and traditions will be respected. The 'geërfden' (members) have shares (waren), which varies from 2, 1, 1/2, 1/3 and 1/5.

The first time the 'Schulze Holmer' farm, the seat of the 'Holzrichter', was mentioned was about 1100. Many other participating farms were mentioned since the tenant register of the count of Bentheim 1346-1364 (table). It is remarkable that the bishop of Münster and not the count of Bentheim was the landlord of the farmstead Schulze Holmer. The bishop also was 'Holzrichter'. This means that the Samerrott 'Markwald' functioned before 1150. At this time the county of Bentheim was established. The customs and traditions are today:

- The continuity of family names (table) which are related with the farmstead;
- The traditional names for the administrators as 'maalmann';
- The exploitation and administration of the forest by the shareholders (geërfden);
- Traditional labor (vroondiensten) in spring and autumn for each member. The number of the labour days is corresponding with the size of the share;
- The continuity of the foliage forest vegetation (oaks);
- The forest shares are regarded as parts of the farmsteads;
- The common forest visitations ('schouw') by the administration ('maalmannen') about the necessary work, wood selling activities and labour services of the members;
- The common activities of the members (shareholders) like the festive activities, the 'telgenbier'.

Nowadays these customs and traditions still play an important role in this particular cultural landscape. The Samerrott, as one of the last common forests ('Markebossen'), and the surrounding cultural landscape have a significant value for local history, but also for general cultural history.

Destruction of this unique forest by the planned motorway should be avoided.

LITERATUUR

- BRAKENSIEK, STEFAN (1991). Agrarreform und ländliche Gesellschaft. Die Privatisierung der Marken in Nordwestdeutschland 1750-1850. Paderborn (Forschungen zur Regionalgeschichte, 1).
- BURGGRAAFF, P. (1992). Historisch-geographisches Gutachten zum Interessentenforst Samern und zur angrenzenden Kulturlandschaft – Samtgemeinde Schüttorf – im Auftrag der Bürgerinitiative gegen Autobahnbau östlich von Schüttorf e.V. Bonn.
- BUSMANN, JOHANN (1977). Geschichtliche Auszüge aus dem umfangreichen Archivverzeichnis von Schulze Holmer, aufgestellt von Dr. Ludwig Edel, Schüttorf, am 13.06.42. Samern (niet gepubl.).
- BUSMANN, JOHANN (1976). Entwicklung der Mitgliederliste im Samer-Rott von 1828-1976. Samern (niet gepubl.).
- BUSMANN, JOHANN (1978). 40 Jahre Samer-Rottarbeit in Geschichte und Zahlen. Samern (niet gepubl.).
- GOLKOWSKY, RUDOLF (1966). Die Gemeinheitsteilungen im nordwestdeutschen Raum vor der Erlaß der ersten Gemeinheitsteilungsordnungen. Göttingen/Hannover
- KÜHLE, ERNST (1976). Samern – Geschichte einer Landgemeinde. In: Der Grafschafter.
- SCHOTTE, HEINRICH (1908). Studien zur Geschichte der westfälischen Mark und Markgenossenschaft mit besonderer Berücksichtigung des Münsterlandes. Münster.
- SPECHT, HEINRICH (1953). Der Landkreis Grafschaft Bentheim (Regierungsbezirk Osnabrück). Kreisbeschreibung und Raumordnungsplan nebst statistischem Anhang. Bremen-Horn (Die Landkreise in Niedersachsen, Reihe D, Bd. 9).
- VALENTIN, W. (BÜRO FÜR LANDSCHAFTSÖKOLOGIE UND FREIRAUMPLANUNG) (1991). Ökologisches Gutachten zum Pollkamp in Samern – Samtgemeinde Schüttorf – im Auftrage der Bürgerinitiative gegen Autobahnbau östlich von Schüttorf e.V. Recklinghausen.
- VERHEY, HANS (1935). Waldmark und Holtingsleute in

Niedersachsen im Lichte der Volkskunde. Würzburg.

VERKÖHRUNGSARTIKEL für das Samerrott von 1832 und 1924 sowie die Satzung von 1971 (J. Busmann).

VOORT, HEINRICH (z.j.). Das Holzgericht und die Erbholtzrichter im Samerrott. In: Jahrbuch Heimatverein Grafschaft Bentheim, pp. 65-92.

WROBST, ALFRED (1971). Der Markwald. Geschichte, Rechtsverhältnisse, wirtschaftliche und soziale Bedeutung der deutschrechtlichen Gemeinschaftswaldungen in der Bundesrepublik Deutschland. Stuttgart (Forschungen zur Agrargeschichte, 25).

GEBRUIKTE KAARTEN

HISTORISCHE KOMMISSION FÜR NIEDERSACHSEN UND BREMEN/NIEDERSÄCHSISCHES LANDESVERWALTUNGSAMT – LANDESVERMESSUNG (HRSG.). Gaußsche Landesaufnahme der 1815 durch Hannover erworbenen Gebiete. VI. Emsland (Grafschaften Lingen, Bentheim und Herzogtum Arenberg-Meppen) 1842-1861. Aufgenommen in den Jahren 1853-1855. Bl. 45; Schüttorf, M. 1:25.000. Hannover, 1977.

KASTERAMT NORDHORN UND MEPPEN (BEARB.). Deutsche Grundkarte 1:5.000: Die Blätter 23 Samern-

Nord, 24 Samern-Nordost, 25 Keien-Venn, 28 Samern, 29 Samerrott, 30 Steide-West. Nordhorn und Meppen.

LANDESVERMESSUNGSAMT NORDRHEIN-WESTFALEN (HRSG.). Karte von Nordwestdeutschland von v. Lecoq (1797-1813), Maßstab 1:86.400. Blatt VIII: Die Grafschaft Bentheim und des Grösten Theils der Grafschaft Lingen und des Fürstenthums Rheina-Wolbeck. Faksimilausgabe. Bonn-Bad Godesberg.

LANDESVERMESSUNGSAMT NORDRHEIN-WESTFALEN (HRSG.).

- Preußische Landesaufnahme 1:25.000 (1897). Blatt 3709 Ochtrup. Bonn-Bad Godesberg.
- Reichsaufnahme 1:25.000 (1925). Blatt 3709 Ochtrup. Bonn-Bad Godesberg.
- Topographische Karte 1:25.000, Blatt 3709 Ochtrup. Bonn-Bad Godesberg 1989.

NIEDERSÄCHSISCHES LANDESVERWALTUNGSAMT – LANDESVERMESSUNG (HRSG.).

- Preußische Landesaufnahme (1897). Blatt 3609 Schüttorf. Hannover.
- Reichsaufnahme (1942). Blatt 3609 Schüttorf. Hannover.
- Topographische Karte 1:25.000. Blatt 3609 Schüttorf. Hannover 1989.